

Asia: VN/25733/2021-OKM-334

Lausuntopyyntö valtioneuvoston selontekoluonnokseksi - Uutta suuntaa Suomen digitaaliseen kompassiin

Tavoite 1 - Suomi kehittyy demokraattisena ja sivistyneenä yhteiskuntana digitalisoituvassa maailmassa.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Sivulla 23 puhutaan koulutusjärjestelmän mahdollistamista ketteristä toimintamalleista. Tätä voisi tarkentaa esimerkiksi siten, että kysymys on ketteristä toimintamalleista koulutuksessa.

Isompi kysymys on kuitenkin se, että ei mainita niitä huomattavasti merkittävämpiä mekanismeja, joilla sivistystä synnytetään tähän maahan: Koko koulutusjärjestelmäämme ja työn kautta oppimista.

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT korostaa, että tärkeät asiat työelämässä saadaan aikaan yhdessä. Niitä ovat esimerkiksi tuottavuus, innovaatiot, työhyvinvointi ja organisaatioiden kyvykkyydet.

Muuten tavoite 1 on kuvattu osuvasti ja hyvin.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Epäselväksi jää, miten digitaalisia perustaitoja edistetään paremmin kuin tähän asti esimerkiksi koululaisten, opiskelijoiden, työssä käyvien ja työelämän ulkopuolella olevien kuten eläkeläisten keskuudessa.

Yhdenvertaisuuden tavoite voi olla hyvä, mutta nimenomaan digitaalisten perustaitojen edistäminen voi olla vaikeaa monissa kohderyhmissä tai käytännössä mahdotonta. Joitakin vuosia sitten erään hyvinvointialueen johtaja arvioi, että noin kolmasosa sosiaalihuollon asiakkaista ei kykene digitaaliseen asiointiin omatoimisesti. Tähän joukkoon kuuluivat esimerkiksi muistisairaat sekä osa nuorista.

Erääksi koulutusjärjestelmän tavoitteista määritellään nykyisin se, että kukin sukupolvi selviytyy oman aikansa haasteista.

Tavoite 2 - Yhteiskunnan toimijoiden kyky omaksua ja soveltaa uusia ja kehittyviä teknologioita kestävästi ja tuottavasti on vahva.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Tämä on tärkeä tavoite.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Sivun 27 viimeiseen virkkeeseen KT ehdottaa lisättäväksi yritysten lisäksi organisaatiot, jotta julkista ja kolmatta sektoria ei tässä suljettaisi innovaatiotoiminnan ja kokeilujen ulkopuolelle.

Sivulla 28 ylimmässä kappaleessa: Mikä ala on monipuolistunut ja naisten osuus työvoimasta on kasvanut?

Sivun 28 ylimmän kappaleen jälkeen KT ehdottaa lisättäväksi uutta kappaletta: Julkinen sektori, kunnat ja hyvinvointialueet tarjoavat myös erinomaisen mahdollisuuden uusien toimintatapojen ja innovaatioiden skaalaamiseen ja levittämiseen julkisissa palveluissa.

Tavoite 3 - Suomi on edelläkävijä digiosaamisessa ja teknologia-alan kehityksessä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 1 - Datan saatavuus ja laatu sekä datanhallinnan infrastruktuuri tukevat yritysten arvonluontia ja ratkaisujen skaalautuvuutta.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 2 - Tietoliikenneyhteydet ovat kattavat, turvalliset ja kestävät.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 3 - Palvelin- ja laskentainfrastruktuurit ovat energiatehokkaita ja vastaavat julkisten palveluiden, yritysten ja tutkimuksen tarpeita.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 1 - Digitalisaatio ja dataperustainen arvonluonti etenee yrityksissä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 2 - Yritysten tuottavuus ja kilpailukyky paranee uusien teknologioiden onnistuneen käyttöönoton myötä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 1 - Digitaaliset julkiset palvelut toimivat yhteentoimivina palvelukokonaisuuksina mahdollistaen sujuvan asioinnin ja korkean tuottavuuden.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

KT kiinnittää huomiota sinänsä hyvän johdantoluvun heikkoon kohtaan sivun 48 alimmassa kappaleessa, jossa julkisen sektorin digitalisaation käyttötarkoituksista ensimmäiseksi nostetaan toiminnan tehostaminen, siis esimerkiksi säästöt, ei tuottavuuden tai tulokellisuuden parantaminen. Julkinen sektori ei ole olemassa toiminnan tehostamiseksi, vaan arvon tuottamiseksi kansalaisille, yrityksille ja yhteiskunnalle. Tuottavuuden pyöreän pöydän mukaan tuottavuudessa tehokkuuteen yhdistyy tuotteen tai palvelun arvo asiakkaalle, esimerkiksi hyödyllisyys, ainutlaatuisuus, sopivuus, saatavuus, nopeus, toimitusvarmuus, laatu ja julkisissa organisaatioissa myös vaikuttavuus (Tuottavuuden pyöreä pöytä 2012). Näistä moniin on mahdollista vaikuttaa digitalisaation avulla.

KT ehdottaa kappaleen alun muotoilua seuraavasti:

Digitaalisten ratkaisujen avulla julkisella sektorilla parannetaan tuottavuutta ja palvelun laatua, tehostetaan toimintaa, tuetaan päätöksentekoa sekä sujuvoitetaan asiointia ja työntekoa. Lähtökohta on ihmiskeskeinen myös tulevaisuudessa: Kunnissa ja hyvinvointialalla on edelleen paljon kasvokkain tapahtuvaa hoiva-, hoito ja opetustyötä. Samaan aikaan yhä useampi palvelu rakentuu elämäntapahtumien ja liiketoimintatapahtumien ympärille. Tietoa hyödynnetään vastuullisesti, turvallisesti ja vaikuttavasti.

Lisäksi KT ehdottaa sivun 50 toisen kappaleen viimeisen virkkeen muotoilua seuraavasti:

Mahdollisuuksia entistä tiiviimpään yksityisen ja julkisen yhteistyöhön tulee edistää, jotta julkinen hallinto voi lunastaa teknologian hyödyt, onnistua tehtävissään, saavuttaa tuottavuustavoitteensa sekä tarjota yrityksille entistä sujuvampaa ja luotettavampaa asiointia.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

1 kyllä, täysin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 2 - Julkinen hallinto hallitsee yhteiskunnan keskeisten toimintojen datan, teknologian ja infrastruktuurit turvallisesti, luotettavasti ja kustannustehokkaasti varmistaen yhteiskunnan toimivuuden kaikissa tilanteissa.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 3 - Julkinen hallinto toimii tuottavasti tekoälyä sekä uusia digiteknologioita hyödyntäen.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

KT huomauttaa, että sivun 55 kolmannessa kappaleessa tekoälyn roolia on kuvattu virheellisesti: Tekoälyn rooli ei ole uudistaa julkisen hallinnon toimintatapoja, vaan tämä on julkisten organisaatioiden tehtävä. Uudistaminen on mahdollista tehdä tekoälyä hyödyntäen.

Sivu 55 toiseksi alin kappale: Ei ole mitenkään itsestään selvää, että yhteiset periaatteet varmistaisivat skaalautumisen edes yhden hallinnonalan sisällä. Yksi esimerkki on se, miten vastuu tekoälysovellusten luotettavuudesta ja eettisyydestä on vieritetty koulutuksenjärjestäjille. KT ehdottaa, että listaan lisätään yhteiset tulkinnat ja että varmistaminen korvataan tekstissä mahdollistamisena.

Sivu 55 alin kappale: Agenttinen toimintamalli on vain yksi osa digitalisaation koko kirjosta. Sen toiminnasta julkishallinnossa on vasta vähän kokemuksia. Ei kannata vielä lukittautua vain yhteen toimintamalliin.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

3 vain osittain

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Sivulla 56 toinen kappale:

Skaalautumista pitäisi kuvata tarkemmin kuin vain sanana. Se ei tapahdu itsestään. KT ehdottaa, että Digikompassin tavoitteeksi nostetaan sitä tukevat yhteistyörakenteet, yhteistyö, investoinnit, yhteiskehittäminen ja toisilta oppiminen. Skaalaaminen voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että moni organisaatio pystyy suoraan hyödyntämään toimintamallia tai esimerkiksi tekoälysovellusta. Tai että moni organisaatio pystyy soveltamaan niitä pienin muutoksin oman toimintansa tueksi.

Kysymys ei siis ole vain siitä, että jokin malli tai teknologia on olemassa. Työn murroksen seurantamme yksi perusväittämiä on, että etukäteen ei tiedetä, millä aikataululla, kuinka laajasti ja millä tavoin jonkin olemassaolevan toimintatavan tai uuden teknologian käyttö yleistyy. Tyypillisesti kysymys on myös tai pääasiassa toimintatapojen ja johtamisen muutoksista, sekä investoinnista vähintään työntekijöiden ajankäyttöön. Muiden töiden ohella ja niiden päälle tulevana uusien toimintatapojen leviäminen on hitaampaa ja vaikeampaa.

Sivu 57 toiseksi alin kappale: Miten data varmistaa, että toimitaan yhdenmukaisesti eri organisaatioissa? Ei data mitään varmista. Organisaation johto ja henkilöstö sen tekevät. Datasta johdetuilla tunnusluvuilla se voidaan ehkä osoittaa.

Toiminnan mittaamista ja tiedolla johtamista olisi parempi käyttää toiminnan uudistamisen, ymmärryksen lisäämisen ja tehtävässä onnistumisen tukena yhdistämässä organisaation eri tasoja. Tuottavuuden mittaaminen ja vertailu kuntien välillä lopetettiin monissa hankkeissa viime vuosikymmenellä sen vuoksi, että tuloksista ei ollut hyötyä organisaatioiden toiminnan ja kehittämisen kannalta.

Poikkihallinnollinen johtaminen ja yhteistyö

Ovatko siinä esitetyt digitalisaation johtamisen ja yhteistyön periaatteet perusteltuja osia osana Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Digikompassin tavoitteiden ja avaintulosten kokonaisuus

Puuttuuko digikompassin tavoitteista ja avaintuloksista yleisesti jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

-

Tuloksellisuuden seuranta ja vaikuttavuuden arviointi

Mitä mittareita tunnistatte tavoitteiden ja avaintulosten etenemisen mittaamiseen?

-

Miten digikompassin vaikuttavuutta tulisi Suomen tasolla mitata?

-

Toimintaympäristön kuvaus

Geopoliittinen ja taloudellinen toimintaympäristö

Strategisen autonomian lisääminen ja riippuvuuden vähentäminen on nyt kuvatus lisäksi merkittävä taloudellinen kysymys. Sekä organisaatiot että kansalaiset maksavat nykyisin kohtalaisen suuria lisenssi- ja käyttömaksuja käyttämistään sovelluksista ja digitaalisista palveluista ulkomaisille jättiyrityksille.

Taloudellisesti vielä merkittävämpää saattaa kuitenkin olla se, että kauppapaikkana toimivat Suomen ja Euroopan ulkopuoliset alustat ottavat itselleen huomattavan osuuden, esimerkiksi 25 - 33 prosenttia, niiden kautta tapahtuvan myynnin arvosta provisioina ja mainos- ym. maksuina. Lisäksi esimerkiksi Amazonia on syytetty siitä, että huomattavasti menestyviä myyntituotteita kauppapaikallaan se saattaa käynnistää vastaavan tuotteen oman tuotannon kilpailemaan ulkopuolisen niiden kanssa.

Turvallisuus ja resilienssi

Tärkeä luku.

Kriittiset teknologiat ja innovaatiot

Kun puhutaan teknologioiden sulautumisesta toisiinsa ja ennakoinnin tiekartoista, voisi olla hyvä mainita myös ihmismäiset robotit, joiden kehitys on nykyisin nopeaa. Vuonna 2022 julkaistun Suomen ensimmäisen digikompassin jälkeen markkinoille tulivat kaikkien saataville ensimmäiset generatiivisen tekoälyn sovellukset. Niitä ja niiden nopeaa kehitystä ja laajenevaa käyttöä ei pystytty ennakoimaan. Niin ei saisi käydä robotiikan kohdalla.

Hyvinvointi ja yhteiskunnalliset muutokset

Väestön ikääntymisen huomioimisen kysymyksiä ja palvelutarpeisiin vastaamista on selonteossa käsitelty yksipuolisesti digitalisaation ja digiosaamisen kysymyksenä. Tämä toistuu useissa luvuissa. Kun vanhojen vanhusten määrä seuraavan vuosikymmenen aikana kasvaa nykyisestä vielä lähes sadalla tuhannella, se lisää merkittävästi raskaiden hoitojen ja hoivan tarvetta. Muistisairauksissa ihmisen kyky asioida digitaalisesti ja hoitaa omia asioitaan vähenee sairauden edetessä. Tarvitaan toimiva yhdistelmä lähipalveluja, kotiin tuotavia palveluja, etäpalveluja, puolesta asiointia, itsepalveluakin. Digitalisaatio voi olla vain yksi osa ratkaisua.

Kun digitaalinen asiointi ja suomi.fi -viestit jo ollaan ottamassa ensisijaiseksi asiointikanavaksi, pelkän palvelumuotoilun ja yhdenvertaisuuden toteamisen sijasta voisi jo todeta, että tarvitaan myös tuettua digiasiointia, puolesta-asiointin helpottamista ja edelleen myös mahdollisuutta saada

tarvittavat ilmoitukset ja laskut perinteiseen tapaan kirjepostina tai kasvokkain asioiden, silloin kun muu ei onnistu.

Aivan viime vuosina on tapahtunut merkittävä muutos siinä, että suurin osa palveluntarjoajista on siirtynyt käyttämään vahvaa tunnistautumista. Tämä on vaikeaa esimerkiksi silloin, kun muuten toimintakykyinen vanhus ei enää kykene itse käyttämään tekstiviestejä ja tietokonetta.

Kun puhutaan luottamuksesta digitaalisiin kanaviin ja instituutioihin, KT esittää nostettavaksi disinformaation ja toksisen keskustelun rinnalle myös suoranaiset huijausyritykset, joita moni kansalainen pelkää. Myydään tuotetta tai kryptovaluuttaa, jota ei ole olemassakaan, pyritään erilaisin huijauksin saamaan tilien käyttöoikeus rikolliselle tai ohjaamaan maksut heidän tileilleen. Vastaukseksi tähän haasteeseen ei riitä vain kansalaisten digiosaamisen parantaminen ja organisaatioiden oma suojautuminen, vaan tarvitaan esimerkiksi rahoituslaitosten, viranomaisten ja teleoperaattoreiden aktiivisia toimia, joilla suojataan kansalaisia huijausyrityksiltä ja viranomaisia maalittamiselta.

Digitalisaation ja datatalouden sääntely

-

Yhteistyö ja yhteentoimivuus

-

Uudet teemat

Tekoäly

Tämä luku oli hyvin muotoiltu

Mistähän johtuu se, että selonteon tavoitteet tuntuvat melko vaatimattomilta niin tuottavuuskasvun vauhdittamisen, julkisen talouden tasapainottamisen, toimintatapojen rohkean uudistamisen kuin eri tahojen välisen yhteistyön näkökulmista?

KT ehdottaa, että pelkkien kokeilujen sijasta selonteossa puhuttaisiin johdonmukaisesti kokeiluista, käyttöönotosta ja skaalamisesta.

Sivun 17 viimeinen, muuten hyvä ja oleellinen kappale päättyy kapea-alaisuuteen. Pelkkä tehostaminen ja priorisointi (lue: säästöt, leikkaukset) eivät kelpaa tekoälyn hyödyntämisen ja tietojohdamisen lähtökohdiksi, vaan niiden kummankin tärkeä tehtävä on myös tukea

toimintatapojen uudistamista ja mahdollistaa toiminnan, kuten julkisen palveluntuotannon onnistumisen tehtävässään.

Selonteossa kauttaaltaan korostuu liiaksi (valtion)hallinnon näkökulma, ja sivuutetaan yritysten, organisaatioiden ja kansalaisten tarpeet. Eikö Suomen digikompassin pitäisi nimenomaan käsitellä sitä, miten näihin tarpeisiin vastataan, eikä vastata vain hallinnon tarpeisiin?

Konkreettinen ehdotus siihen, miten yritykset, organisaatiot, työyhteisöt ja niiden muodostamat verkostot saadaan paremmin mukaan strategian toteutukseen, on kytkeä Suomen digikompassi luontevalla tavalla kesäkuussa julkistettavaan Työelämän kehittämisen strategiaan vuodelle 2035 toteutukseen. Sitä tarvitaan, jotta digitalisaation ja tekoälyn mahdollisuuksien hyödyntämisessä päästään kokeiluista toimeenpanoon, kiinnostavien ratkaisujen levittämiseen ja skaalaamiseen.

Turvallisuus

Selonteosta välittyy tärkeänä tavoitteena digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntäminen, ja että se tehdään turvallisesti. Yllättävän vähän on käsitelty tekoälyn ja robotisaation kehitykseen itseensä liittyviä uhkia hyvinvoinnille ja turvallisuudelle.

Esimerkiksi, jos tekoäly nopeuttaa työtä ja parantaa sen laatua, tavoitellaanko sen avulla lähinnä toiminnan tehostamista, eli sitä että samat työt tehdään tehokkaammin mutta pienemmällä joukolla? Suoraviivaisesti toteutettuna se tarkoittaisi, että organisaatiot rekrytoivat ja työllistävät aiempaa vähemmän ihmisiä samalla, kun työ muuttuu aiempaa hektisemmäksi. Tämän vaikutus työmarkkinoilla olisi merkittävä.

Selonteon useassa kohdassa nostetaan esille toisenlainen kehityskulku ja työajan vapautuminen esimerkiksi luovaan työhön, vuorovaikutukseen ja kehittämiseen. Luovassa tuhossa työvoimaa vapautuu myös paremmin tuottavien yritysten käyttöön.

Yksi teknologisen kehityksen uhkakuva on se, että digitaaliset palvelut, robotit ja tekoäly työntyvät yhä useampaan tehtävään, ja tuottavat voittoa yhä harvemmille kansainvälisille jättiyrityksille. Raportin kirjoittaa tekoäly ja vastaanottavassa päässä toinen tekoäly laatii siitä kahden kappaleen tiivistelmän.

Selonteon puute on, että se ei juuri käsittele tätä ihmisen ja tekoälyn/digitekniikan vuorovaikutuksen ja yhteistyön kehittymistä, vaan antaa tilaa teknologian kehitykselle suuryritysten ja teknologian lähtökohdista.

Toinen puute on se, että disinformaation ja toksisen keskustelun lisäksi myös suoranaiset huijausyritykset ja rikokset, joita moni kansalainen pelkää, sivuutetaan tai käsitellään kevyesti. Kansalaisille myydään tuotetta tai kryptovaluuttaa, jota ei ole olemassakaan, pyritään erilaisin huijauksin saamaan tilien käyttöoikeus rikolliselle tai ohjaamaan maksut heidän tileilleen, lapsia ja nuoria lähestytään netissä tavoitteena kiristys tai jopa seksuaalinen hyväksikäyttö. Vastaukseksi tähän ei riitä vain kansalaisten digiosaamisen parantaminen ja organisaatioiden oma suojautuminen, vaan tarvitaan esimerkiksi rahoituslaitosten, viranomaisten ja teleoperaattoreiden aktiivisia toimia, joilla suojataan kansalaisia rikollisilta ja viranomaisia maalittamiselta.

Hyvinvointi

Selonteko käsittelee nyt laimeasti kansalaisten suojaamista digitalisaation muilta kuin turvallisuuteen ja disinformaatioon liittyviltä haittavaikutuksilta.

Selontekoon olisi tarpeellista lisätä esimerkiksi havainto siitä, miten merkittävästi digitalisaatio, kuten some, pelimaailma ja suoratoistopalvelut ovat viime vuosina muuttaneet ihmisten ajankäyttöä vapaa-ajalla. Pitkälle kehittyneitä algoritmeja ja tekoälyä käytetään monissa sovelluksissa maksimoimaan palvelun parissa vietettyä aikaa. Esimerkkinä on käytetty paljon lapsia ja nuoria, mutta nykyisin myös moni aikuinen käyttää vapaa-ajastaan tuntikausia vuorokaudessa netissä. Netissä käytetty aika sivuuttaa muuta tekemistä, siis sellaista, johon ihmiset aiemmin käyttivät aikaansa.

Tekoäly voi olla erittäin hyvä suostuttelemaan meitä ihmisiä, koska sitä voidaan kouluttaa tuhansilla ja jopa miljoonilla vastaavilla tapauksilla. Nopeasti lisääntyvät tekoälyagentit ja -ystävät tai puhekumppanit kuuntelevat kärsivällisesti ihmisten huolia. Niiden kanssa moni käy jo keskustelua hyvin yksityisistä asioistaan ja yhä useampi kysyy myös neuvoa, mikä olisi minulle sopiva matkakohde, automalli jne. Kysymys ei siis ole vain poliittisesta vaan mahdollisesti myös esimerkiksi kaupallisesta vaikuttamisesta.

Selonteko pääosin sivuuttaa myös oppimisen ja opettamisen muutokset, joita tekoäly on aiheuttanut. Kysymys ei ole vain siitä, mihin ammattiin kannattaisi opiskella tekoälyaikana vaan siitä, että opiskelija voi käyttää tekoälyä oikotienä tehtäviensä tekemiseen, jolloin esimerkiksi matematiikan oppimista ja siihen tarvittua ponnistelua ei tapahdu, vaan lähinnä opitaan käyttämään tekoälyä tehtävien tekemiseen. Saman kaltainen laiskan työskentelyn vaara uhkaa myös työelämää, kun tekoäly toimii tukiälynä. Siinä vaiheessa, kun tekoälyn vastaukset alkavat olla melko hyviä, niitä ei kenties tule enää samalla tavalla kriittisesti arvioitua kuin generatiivisen tekoälyn alkuaikoina, jolloin hallusinointi oli helpommin havaittavissa.

Yhteistyö ja yhteentoimivuus

Tärkeä luku, yksi kaikkein tärkeimmistä koko selonteossa.

KT korostaa luvun ensimmäisessä kappaleessa sivulla 21 yhteisten tavoitteiden ja yhteistyörakenteiden lisäksi yhteistyön merkitystä. Yhteistyö ei synny vain rakenteista tai valta-asetelmista vaan luottamuksen arvoisesta toiminnasta, johon otetaan mukaan ne, joita asia koskee, ja jossa kuunnellaan ja arvostetaan erilaisia näkökulmia asiaan.

Yhteisen tilannekuvan rakentaminen kuulostaa selonteossa välillä kovin hallinnolliselta menettelyltä, siis sellaiselta, joka kyllä vie aikaa mutta ei vielä tuota mitään kovin konkreettista. Digitalisaatio ja esimerkiksi tekoälysovellukset kehittyvät niin valtavaa vauhtia, että mikä tahansa selonteko tuppaa vanhenemaan jo ennen kuin se julkistetaan. Siksi tärkeimpänä tavoitteena voi perustellusti pitää hyvin toimivaa yhteistyötä eri tahojen kesken ja sitä tukevia rakenteita.

KT ehdottaa, että hyvinvointialueet lisätään luvun ensimmäisen virkkeen luetteloon.

Digikompassin kokonaisuus

Miten arvioisit digikompassia kokonaisuutena?

Tarpeellinen dokumentti ja suunnannäyttävä, jossa toistuvat ehkä lievempinä vuoden 2022 ensimmäisen version kaksi ongelmaa: 1. Selonteko on liian valtionhallintopainotteinen. Pääosa julkishallinnosta on kuitenkin paikallishallintoa kunnissa ja hyvinvointialueilla. Ne eivät ole vain "sidosryhmiä". 2. Selonteko on edelleen kovin staattinen. Edellisen version julkaisemisen jälkeen markkinoille tulivat generatiivisen tekoälyn sovellukset. Tekoälyn ja robotiikan kehitys on nykyisin niin nopeaa, että digistrategian tarkastelu seuraavan kerran vuonna 2030 tai vain hallituskausittain ei ole riittävää. Tarvitaan toimivia ja nopeaan reagointiin kykeneviä yhteistyörakenteita ja yhteistyösuhteita, joista digitoimisto on yksi esimerkki.

Selonteon useassa kohdassa mainittiin organisaatioista virastot, yritykset, kunnat ja kenties myös kolmannen sektorin organisaatiot. Hyvinvointialueet on tarpeen liittää johdonmukaisesti listauksiin. Ne eivät ole osa valtionhallintoa.

Muut kommentit

Mikäli kommentti ei sovellu lomakkeen muihin asiakohtiin, voit jättää sen tähän.

-

Hakonen Niilo

